

Med Skärsnäs Norregård och dess åboar från dansktid intill seklets början

Av Anders Perlinge 1973

Från 1658, Roskildefredens år, innehades Skärsnäs Norregård av åbo Jöns Pedersson. Han brukade ett 1/2 mtl frälsehemman under fru Anna Ramel till Maltesholm, och till henne skulle han årligen erlægga ränta.

År 1673 kvarsatt han ännu som åbo, men inte 1677 då åboarna i Oppmanna och Vånga socknar tvingades att medelst sina bomärken underteckna ett "edkrävareark", daterat i Oppmanna 31/3 1677. Detta måste de göra därför att kung Karl XI hade utsänt sin guvernör Johan Gyllenstierna för att komma tillrätta med de oroligheter som rådde i skogsbygderna i norra Skåne. Åboarna fick lova att vara trogna sitt nya fosterland – Sverige – och konungen. Det gällde att bli kvitt snapphanarna och försvenska bygden. Efter dessa åtgärder försvann oron i trakten.

Efter Jöns Pedersson övertogs gården av sonen Sven Jönsson, som undertecknade arket 1677.

Från 1688 brukades Skärsnäs Norregård samtidigt av en annan av Jöns Pederssons söner: Åke Jönsson. I och med hans tillträde som åbo övergick hemmanet till kronan genom Karl XI:s reduktion och blev därmed ett kronohemman (redan från 1680 omfattande ett 1/4 mtl). Alla frälsegods med underlydande hemman drogs in till kronan för att få fram pengar till de allt kostsammare krigen. Åke Jönsson blev på 1690-talets första hälft gift i Jämshög med Svenborg Nielsdotter från Lilla Nyteboda. Hon var född 1667 och dotter till åbo Niels Svensson och Orlin Nielsdotter. Niels Svensson var en av de åboar i Jämshög som undertecknade ett edkrävareark i Jämshögs prästgård 1/8 1677.

Den första tiden av 1700-talet hade inte varit särskilt munter för bönderna. 1710-11 kom så det verkliga dråpslaget: pesten. Överallt skördades åtskilliga offer för denna fruktansvärda sjukdom. Den 19/2 1711 nådde pesten även till Skärsnäs Norregård. Åke Jönsson begravdes samma dag och i dödsbokens korta notis anges dödsorsaken vara "farsott".

Svenborg Nielsdotter bodde nu änka på gården med barnen fram till sin död 17/4 1723.

Den som kom att överta gården var en av sönerna, nämligen Anders Åkesson. Han var född den 3/10 1700 och övertog hemmanet efter moderns frånfälle 1723. Den 6/6 1725 blev han gift i Vånga med Truen Nilsson, född 24/2 1700 i östra Filkesboda och dotter till Nils Månsson och Lusse Niklasdotter. Nils Månsson omkom i olyckshändelse då han var ute på Immeln för att fiska. Dottern Truen Nilsson var tydligen en uppskattad hustru, ty kyrkoherden har i dödsboken givit henne följande vitsord: "Var en dygdig och mycket beskedlig hustru".

Anders Åkesson brukade Skärsnäs Norregård till 1754 och avled 9/6 1759. Hans hustru avled 16/9 1772. År 1754 övertogs gården av en av sönerna, Åke Andersson, född 4/3 1730. Han kom inte att vara brukare av gården någon längre tid. Redan 21/3 1758 avled han, blott 28 år gammal. Han hade sedan 15/6 1754 varit gift med Sissa Olufsdotter, född 18/11 1729 i Örsnäs och dotter till den högt betrodde fjärdingsmannen Oluf Åkesson och Ingar Simonsdotter. Deras bröllop tycks ha varit väl påkostat. Det var brudens bror, Åke Olsson i Örsnäs som bekostade det hela och det lär ha kostat inte mindre än 100 daler. Jämförelsevis kan nämnas att en prima ko vid samma tid värderades till högst 12 daler....

Kort efter Åke Anderssons död lät Sissa Olufsdotter gifta om sig med Carl Olsson i Skärsnäs, men inte heller detta äktenskap skulle bli särskilt lånvarigt. Redan efter ett knappt halvårs äktenskap avled Sissa den 10/11 1759. Gården var vid den här tiden alltså ett kronohemman om 1/4 mtl. I bouppteckningen efter Åke Andersson värderades munderings- och besittnings-rätten för hemmanet till 300 daler. Hemmanet var således ännu icke skatteköpt.

Enligt bouppteckningen efter Sissa Olufsdotter fanns det 5 hästar, 18 kor, 18 får, 21 getter, 18 svin samt bin för 6 daler på gården. Bland spannmål upptogs humle, råg, malt och korn. Vidare framgår där att änklungen Carl Olsson behöll sina till gården medhavda varor, och att sonen Nils Åkesson fick allt lösöre som varit modern tillhörigt. Även hela hemmansdelen om ¼ mtl överfördes på sonen, som på grund av sin ommyndighet hade sina morbröder Åke och Ored Olsson som förmyndare. Sonen Nils Åkesson var bara 5 år gammal och året var 1760.

Så småningom övertogs alltså gården av ende sonen Nils Åkesson, född 16/10 1754. Sedan 23/10 1774 var han gift med Bengta Oredsdotter, född å nr. 1 Grönhult 16/4 1755 och dotter till Ored Hansson och Svenborg Olufsdotter. Moderns släkt härstammar f.ö. från Matz Skredder i Grönhult, som var född vid 1500-talets mitt.

År 1773 erhöll Nils Åkesson städjobrev för hemmanet i Skärnsås, och i mars 1790 erlade han skatteköpspenning med 30 Rdr 45 sk. Specie för detsamma. Den 26/10 1790 erhöll han så skattebrev för hemmanet. Själva skatteköpsbrevet är en ganska intressant läsning:

”Wi, Friherre, Président uti Kongl. Maj:ts och Rikets Kammar-Collegio, Ståthållare öwer Drottningholms och Svartsjö Slott och Län, Commendur af Kongl. Nordstjerne-Orden, samt Riddare af Kongl. Wasa Orden; Så ock Vice Président, Riddare af Kongl. Nordstjerne-Orden samt Kammarråd; göre Witterligt at så som Hans Kongl. Maj:t, Wår Allernådigaste Konung, genom utfärdad Förordning af den 21 Februari 1789 och Kungörelse af then 24 Januari 1790, i Nåder behagat uplifwa och förnya Kongl. Förordningen af den 19 Septembris År 1723, samt således allernådigast förklarad, hwilka Kronohemman och Lägenheter måge till Skatte försäljas, och huru thermed förhållas bör, samt hwad therwid kommer at i akt tagas, såsom ock, att sjelfwa Köpebrefwen af Kongl. Kammar-Kollegio skola utfärdas; Alltså och til underdånigast följe theraf, hafwe Wi welat uplåta och försälja, efter som Wi härmed, och i kraft af thetta Wårt öpna Brefv, på Hans Kongl. Maj:ts Wår Allernådigaste Konungs wägnar, uplåte och försälje til Rusthållaren Nils Åkesson på hemmanet N:o 1 Skernäs ¼ mtl kronor, belägit i Christianstads Län, Willands härad och Wånga Socken, indelt til RustningsStam N:o 106 wid Östra Göinge Comagnie och Södra Skånska Cavallerie Regementet, Under Skattemanna Börd och Rättighet at njuta och behålla för 30 Riksdaler 45 Skillingar Specie, hwilka han, enligt hit insändt Originale Qvittance, af den 4 Martil 1790, uti Christianstads Läns LandtRänterie riktigt ärlagt och betalt.

Wi afhände förthenskul Hans Kongl. Maj:t samt Sveriges Krono förbemälte Ett Fjärdels mantal Skernäs N:o 1 uto Wångs Sockn Willands härad och Christianstads Län, samt tilägne det samma Rusthållaren Nils Åkesson, dess Hustru, Barn och arfwingar, samt arfwingar effter arfwingar, med Hus, Jord, Åker, Äng, Skog, Mark, Fiske och FiskeWattn, Qvarn och Qvarnställe, Torp och Torpställe, samt alle andra tillägor, som under hemmanets ränta äro begrepne, i wåto och torro, närby och fjerran, intet undantagandes af alt thet, som thertil lyder, med rätta ligga bör, och lagligen tillwinnas kan, at njuta, bruka och behålla under Skattemanna Börd och Rättighet till ewerldelig ägo, som Lag förmår. (Här har utelämnats några rader).

Til yttermera wisso är thetta med Kongl. Maj:ts och Riksens Kammar-Collegil Sigill, samt Wår egenhändige underskrift bekräftadt.

Stockholm then 26 October År efter Wårs Herres JESU Christi Nåderika födelse Et Tusend Sjuhundrade och på thet Nittionde.

På dragande Kall och Embetes Wägnar

E. Ruuth

D. Lilljenhelm, G. von Stockenström

E. af Wetterstedt, per Ljung”

Sedan slutet av 1700-talet innehade Nils Åkesson sysslan som nämndeman, och att han var både läs- och skrivkunnig torde ingen tveka om efter att ha sett uppräkningsbouppteckningen efter honom av böcker och bläckhorn, ja t.o.m. några par glasögon.

Hustrun Bengta Oredsdotter avled 22/2 1809, och i bouppteckningen efter henne värderades hälften, eller 1/8 mtl. Av gården till 222 Rdr. Hela hemmanet bestod dock fortfarande av 1/4 mtl, men hälften var vid den här tiden sålt till sonen Anders Nilsson, som sedan 1807 var åbo på gården.

Nils Åkesson avled 22/6 som undantagsman. Han tycks ha givit sina barn gåvor och hemgifter så att skiftet skulle vara avklarat till större delen före hans död, men dottern Ingar var tydligen oförsörjd, varför han upprättade ett testamente där han skänkte alla sina efterlämnade ägodelar till henne.

Efter Nils Åkesson tillträdde som nämnt sonen Anders Nilsson som åbo. Av de lagfartsprotokoll, som fördes vid häradsrätten, framgår att han köpte hemmanet i två omgångar, hälften var gång.

Av det första salubrevet framgår att Nils Åkesson, ”med min hustrus goda råd och samtycke” upplät och försålde hälften av hemmanet. Anders Nilsson erlade 333 Rdr till sina syskon, varefter han omedelbart tillträdde som åbo.

Samtidigt skrevs ett undantagskontrakt där Anders Nilsson försäkrade sina föräldrar ”lifstidens uppehälle”.

Salubrevet var daterat 12/11 1807 och som bevis att Nils Åkesson verkligen var ägare av det hemman han sålde uppvisades skattebrevet från 1790.

Den 19/10 1809 skrevs ytterligare ett salubrev. Där framgår att Anders Nilsson erhöll faderns kvarvarande del i hemmet. Den del som hustrun hade ägt fick han köpa av sina syskon för 210 Rdr B:co.

Anders Nilsson, som var född 29/12 1786, blev år 1810 gift i Jämshög med Ingar Svendsdotter, född 4/6 1784 och dotter till Sven Pehrsson och Ingar Jönsdotter. Den 17/2 1844 avled Anders Nilsson. Bouppteckningen efter honom är ett mycket intressant dokument. Skärsnäs Norregård värderades till taxeringsvärdet på 4050 Rdr. Vidare får man veta att där fanns sju rum: sal, gästrum, dagligrum, sängkammare, östra kammaren, östra loftrummet samt norra loftrummet. Detta stora boningshus torde ha uppförts under Anders Nilssons tid, och står kvar där än i dag.

Änkan Ingar Svendsdotter avled 10/5 1865.

Den 16/7 1844 köpte en av sönerna, Sven Andersson, hemmanet av sin moder och sina syskon. Modern ansåg att hon inte längre ”kunde förestå den större hushållningen”. Köpesumman var 10.833 Rdr 16 sk. och han fick förbinda sig att uppfylla undantagskontraktets synpunkter.

Sven Andersson var född 21/10 1817 och sedan 1858 nämndeman. Tillika var han kyrkovärd och år 1846 även sexman. Den 3/4 1845 gifte han sig i Vånga med Malena Månsdotter, född å N:o 1 Snäckestad 29/5 1822 och dotter till rusthållaren Måns Månsson och Bengta Hansdotter.

Den 20/1 1895 avled Sven Andersson. Av bouppteckningen efter honom framgår att han och hans maka upprättat ett inbördes testamente den 3/2 1882, där de bestämt att den överlevande skulle sitta i orubbat bo.

Sven Andersson var dock inte åbo till sin död 1895. År 1879 övertog en av sönerna, Måns Svensson, gården och den 20/2 1882 köpte han hela gården med ägor om 900 tunnland av föräldrarna, och de gamla flyttade på undantag.

Måns Svensson innehade Skärsnäs Norregård till 1899. Den 5/6 detta år sålde han så hemmanet till kronan för 82.500 kronor. Modern, änkan Malena Månsdotter, flyttade till en av döttrarna, Magdalena, gift med häradsdomaren Per Hansson å N:r 14 Kiaby och avled därstädes 3/7 1909.

Sålunda innehades Skärsnäs Norregård under 8 generationer av samma släkt innan den 1899 kom att gå ur släkten.

Artikeln har varit publicerad i Kristianstadsbladet 28 september 1979.